

Encyklopedia Solidarności

<https://encysol.pl/es/encyklopedia/hasla-rzeczowe/14869,Region-Podbeskidzie-NSZZ-Solidarnosc.html>
2022-12-02, 01:08

Region Podbeskidzie NSZZ „Solidarność”

"Region Podbeskidzie NSZZ „Solidarność”". Pierwszy krótki strajk w woj. bielskim miał miejsce 8 VIII 1980 w Bielskich Zakładach Przemysłu Lniarskiego Lenko w Bielsku-Białej. 11 VIII 1980 na kilka godzin przerwał pracę Oddział Kół Zębatych w jednej z największych fabryk woj. – Bielskiej Fabryce Maszyn Włókienniczych Befama w Bielsku-Białej, 24 VIII 1980 odbyła się akcja protestacyjna na Oddziale Remontowym Fabryki Aparatów Elektrycznych Apena, 27 VIII 1980 strajkiem w Wojewódzkim Przedsiębiorstwie Komunikacyjnym i Przedsiębiorstwie Komunikacji Samochodowej w Bielsku-Białej kierowali Roman Walczak i Patrycjusz Kosmowski, 28 VIII 1980 strajkowała BFMW Befama oraz część wydziałów Fabryki Samochodów Małolitrażowych, 29 VIII 1980 cała FSM, 28 VIII 1980 Wadowicka Fabryka Wtryskarek, PKS, Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne w Oświęcimiu, 29 VIII 1980 PKS, MPK w Żywcu. Nieformalnym centrum strajków stało się bielskie MPK. Wygasły one 30-31 VIII 1980 po podpisaniu Porozumień Sierpniowych. We IX 1980 strajkowała Kuźnia i Odlewnia FSM ze Skoczowa i Ustronia, załoga Zakładów Szybowcowych Delta w Bielsku-Białej, na krótko pracę przerwały Zakłady Metali Lekkich w Kętach.

We IX 1980 w kilkudziesięciu zakładach w Andrychowie, Bielsku-Białej, Cieszynie, Oświęcimiu, Skoczowie, Żywcu powstały Komitety Założycielskie NSZZ. 11 IX 1980 przedstawiciele 29 komitetów i komisji pracowniczych powołali MKZ, którego Prezydium utworzyli: P. Kosmowski, Roman Pisulak, Kazimierz Szmigiel, R. Walczak. 25 IX 1980, na zebraniu 46 Komitetów Założycielskich, Prezydium MKZ rozszerzono do 13 osób. Organem prasowym MKZ, następnie ZR była „Solidarność Podbeskidzia”. Pod koniec 1980 do „S” w zakładach podporządkowanych MKZ w Bielsku-Białej

należało ok. 100 tys. członków.

Do I 1981 ogniw związkowe na Śląsku Cieszyńskim podlegały MKR Jastrzębie, później utworzyły Podregion Cieszyn na czele ze Stanisławem Matlem, podporządkowany późniejszemu ZR Podbeskidzie. 9 X 1980 powołano MKZ w Żywcu na czele z Jerzym Hilbrychtem, od początku powiązany z bielskim centrum ruchu związkowego. W X 1980 zakłady z Andrychowa, Kęt, Wadowic zarejestrowały się w MKZ w Krakowie. W XI 1980 powołano Komitet Koordynacyjny „S” Ziemi Wadowickiej kierowany przez Józefa Zemana; po II 1981 zakłady tego rejonu w większości zarejestrowały się w ZR Podbeskidzie.

20 XI 1980 delegaci zakładowych Komisji Założycielskich z Podbeskidzia wysunęli zarzuty wobec lokalnej władzy. Na nadzwyczajnym posiedzeniu WRN powołano komisję z udziałem przedstawicieli MKZ (Ignacy Achinger, Piotr Bożek, Zbigniew Kubica, Andrzej Zajac), która 23 I 1981 przedstawiła raport o łamaniu prawa i nadużyciach władz woj. Wobec braku reakcji na postawione zarzuty 26 I 1981 MKZ przekształcił się w MKS, 27 I 1981 rozpoczął się strajk generalny w całym woj. bielskim. I/II 1981 strajkowało ok. 200 tys. osób. Do Bielska-Białej przybył L. Wałęsa, który poparł postulaty strajkujących. Na jego prośbę w akcji mediacyjnej wziął udział sekretarz Konferencji Episkopatu Polski bp Bronisław Dąbrowski, z Katowic bp Czesław Domin i bp Janusz Zimniak. 6 II 1981 władze podpisały porozumienie, stanowiska stracili: I sekretarz KW i KM PZPR, wojewoda, 2 wicewojewodów, prezydent, wiceprezydent Bielska-Białej, kilku naczelników gmin i wyższych urzędników, dyr. FSM.

15-16 V i 29 V - 4 VI 1981 odbył się I WZD Regionu Podbeskidzie poprzedzony wyborami w KZ kandydatów do władz ZR. Spośród 369 delegatów wybrano ZR, przewodniczącym został P. Kosmowski, z-cami Adam Gwiżdż, Henryk Juszczyk, Arkadiusz Paszek. Zgodnie z podjętą uchwałą region obejmował teren woj. bielskiego, powołano nowe władze i delegatury w Cieszynie, Oświęcimiu, Suchej Beskidzkiej, Wadowicach i Żywcu. 563 KZ zarejestrowane w ZR skupiały ponad 220 tys. członków, w X 1981 „S” liczyła 225 tys. osób zarejestrowanych w 593 KZ.

Na I KZD region reprezentowało 20 delegatów na czele z P. Kosmowskim. W skład władz krajowych weszli: J. Hilbrycht, P. Kosmowski, Andrzej Kralczyński. Równocześnie powstawała „S” RI, którą organizowali m.in. Antoni Mleczo i Mieczysław Poloński; do władz krajowych wybrano Romana Chomickiego i Kazimierę Micherdę.

30 IX 1981 w Żywcu powstał Tymczasowy Zarząd Komitetu Założycielskiego „S” Rzemiosła Indywidualnego Ziemi Żywieckiej kierowany przez Józefa Smolickiego, następnie Komisja Terenowa w Żywcu; ta forma działalności związkowej na terenie Podbeskidzia nie rozwinęła się na większą skalę.

23 III 1981 pod patronatem ZR powstała Wszechnica Podbeskidzka organizująca prelekcje i dyskusje, prowadzona przez Grażynę Staniszewską, która we IX 1981 zaczęła wydawać pismo „Moim Zdaniem”; w skład redakcji weszli: Janusz Bargieł, Maciej Faflak, Włodzimierz Foryś, Andrzej Grajewski, G. Staniszewska, Andrzej Zadorożny.

6-7 XI 1981 miał miejsce II WZD Regionu Podbeskidzie. Przejawem kryzysu organizacyjnego była ponad 30-proc. absencja delegatów, podnoszono wiele krytycznych uwag wobec władz ZR, z funkcji zrezygnowało 2 wiceprzewodniczących A. Gwiżdż i A. Paszek. Wyłoniono nowe Prezydium: przewodniczącym został P. Kosmowski, wiceprzewodniczącymi H. Juszczyk i Kazimierz Firlejczyk, sekretarzem Józef Trybała, członkami: Antoni Bobowski, Anna Kamińska, Ryszard Pietraszko. 10 XII 1981 odbyło się ostatnie przed wprowadzeniem stanu wojennego posiedzenie ZR.

29 V 1981 z inicjatywy R. Walczaka powołano Regionalny KOWzP, w którym istotną rolę odegrał Tadeusz Wielgolawski, 7 XII 1981 na zebraniu wyborczym przewodniczącym został Walter Hofman.

12/13 XII 1981 do Ośr. Odosobnienia trafiło 100 osób, do końca 1981 internowano łącznie 129 osób, z czego 17 zwolniono.

Po 13 XII 1981 akcje protestacyjne podjęło 14 zakładów, największa miała miejsce w FSM w Bielsku-Białej; strajkowały

też: BFMW Befama, FAE Apena w Bielsku-Białej, Fabryka Wtryskarek Ponar w Żywcu, krótki strajk miał miejsce w Fabryce Śrub w Żywcu, próbę strajku podjęła Andrychowska Fabryka Maszyn, 14 XII 1981 załoga Zakładów Chemicznych w Oświęcimiu zorganizowała zebranie, domagając się wypuszczenia internowanych na wolność, kilkuminutowymi przerwami w pracy uczczono pamięć ofiar pacyfikacji KWK Wujek.

1981-1982 w woj. bielskim internowano 232 osób, w tym kilku głównych działaczy „S” z ZR, m.in. J. Bargieła, H. Juszczyka, Mirosława Stycznia; zatrzymania uniknął przewodniczący ZR P. Kosmowski. Podziemną działalność „S” próbowali kontynuować m.in. A. Bobowski i Józef Łopatka. 15 XII 1981 ustalono zasady postępowania w związku z wprowadzeniem stanu wojennego. 17 XII 1981 pod zarzutem kontynuowania podziemnej działalności aresztowani zostali m.in. I. Achinger, J. Łopatka i Marek Wojtas; w I 1982 skazano ich na kary 1-5 lat więzienia. W III 1982 miał miejsce najgłośniejszy proces polityczny w stanie wojennym – na karę 6 lat więzienia skazano przewodniczącego ZR Podbeskidzia P. Kosmowskiego.

31 VIII 1982 w Bielsku-Białej odbyła się jedna z największych manifestacji w regionie w okresie stanu wojennego – po mszy św. w kościele Opatrzności Bożej ponad 1,5 tys. osób zgromadziło się na manifestacji, którą rozpędziło ZOMO, zatrzymano 106 osób, Edwarda Janika i Andrzeja Palucha skazano na kary 3 lat więzienia.

Akcję pomocy represjonowanym prowadziły parafie Kościoła katolickiego, działacze KIK, wspólnoty ewangelickie z terenu woj. bielskiego. Ważną rolę odegrała parafia Opatrzności Bożej w Bielsku-Białej z dziekanem [ks. Józefem Sanakiem](#), siedziba Biskupiego Komitetu Pomocy Uwięzionym i Internowanym.

W II 1982 powstała podziemna RKW Trzeci Szereg „S”, jej przewodniczącym został Jerzy Binkowski, wiceprzewodniczącymi Krzysztof Paszek i Adam Pawlik, członkami: Barbara Baścik, Jerzy Borowski, Karol Duda, Jan Frączek, Józef Michłanowicz (finanse), G. Staniszevska

(redaktor „Solidarności Podbeskidzia”), Teresa Szafrńska (finanse), Michał Wołyniec (druk), Józef Wróbel (audycje radiowe), działalność RKW Trzeci Szereg koncentrowała się na pomocy represjonowanym członkom „S” i ich rodzinom, wydawaniu prasy podziemnej („Solidarności Podbeskidzia” w nakł. 1-2 tys. egz., „Serwisu Informacyjnego RKW”). W działalność zaangażowani byli: G. Staniszevska, Irena Majerska, Teresa Michalec, Alicja Nędza, Magdalena Pawlik, w akcji kolportażowej brali udział m.in. B. Baścik, Andrzej Baścik, Józef Białek, Grzegorz Jaroszewski, Tadeusz Kręcichwost, T. Michalec, A. Pawlik, Zbigniew Satława. Jesienią 1982 ruszyła emisja audycji Radia Solidarność, które prowadzili: Augustyn Gadzina, Walter Hoffman, Jan Ryszawy, Jadwiga Skowrońska, Jan Wróbel.

Równolegle do RKW 1981/1982 rozpoczęła działalność TKZ w FSM, szefem do czasu aresztowania w 1983 był Tadeusz Krywult, współpracowali: J. Binkowski, J. Frączek, Krzysztof Jeż, Roman Kociołek, A. Kralczyński, Stanisław Mosh, Zbigniew Retecki. Niektórzy z wymienionych byli zaangażowani w działalność RKW. TKZ wydawała „Informator NSZZ «S» Zakładu nr 1 FSM”. RKW nawiązała kontakty ze środowiskiem studenckim NZS, skupionym wokół pisma „Bibuła”. Efektem współpracy był udział w kolportażu „Solidarności Podbeskidzia”. Na terenie woj. bielskiego ukazywało się pismo „Bez Knebla”, w 1982 TKK z Żywca, kierowana m.in. przez Kazimierza Chamika, wydawała pismo „Drzazga”, w rejonie Andrychowa, Kęt, Wadowic kolportowano pismo „Solidarny”, którego animatorem był Wiesław Pyzio, w Suchej Beskidzkiej ukazywał się „Biuletyn Informacyjny”.

Od wiosny 1983 nastąpiła intensyfikacja działań SB. 18-20 IV 1983 zatrzymano łącznie 49 osób, 22 aresztowano, postawiono zarzuty Bronisławowi Borodeńce, J. Frączkowi, A. Kralczyńskiemu; postępowanie umorzono na mocy ustawy o amnestii z VII 1983. 29 IV 1983 w ramach akcji Klon-2 na 48 godz. zatrzymano 26 działaczy podejrzanych o zakłócenie uroczystości 1 V. W VIII 1983 rozpoczęły się masowe aresztowania członków RKW – 25 VIII 1983 zatrzymano 20 pracowników Zespołu Elektrociepłowni Bielsko-Biała, aresztowano przewodniczącego KZ Stanisława Skwierawskiego pod zarzutem kolportażu ulotek, 29 VIII 1983

aresztowano spikerkę Radia Solidarność J. Skowrońską, we IX 1983 rozbito w ten sposób struktury RKW, wszyscy przywódcy na czele z J. Binkowskim trafili do aresztu. Jesienią 1983 w całym woj. zatrzymano łącznie ok. 200 osób, rozbito podziemne organizacje związkowe m.in. w FSM, FAE Apena, ponad 30 osobom postawiono zarzuty, 25 VII 1984 Sąd Wojewódzki w Bielsku-Białej umorzył postępowanie na mocy amnestii.

W 1983 działacze „S” z ks. Zbigniewem Powadą utworzyli [Duszpasterstwo Ludzi Pracy](#) przy parafii św. Mikołaja w Bielsku-Białej.

1983-1984 na 150 czynnych działaczy „S” ok. 70 zmuszonych było opuścić kraj z rodzinami.

W 1984, mimo represji, RKW kontynuowała działalność; jej inicjatorami byli G. Staniszevska i działacze z FSM: J. Frączek, A. Kralczyński; od 4 IV 1984 wznowiono wydawanie „Solidarności Podbeskidzia”.

4 IX 1985 kolejnym uderzeniem w struktury RKW były aresztowania działaczy z FSM. 19 IV 1986 na kary więzienia skazano: J. Bargieła, J. Frączka, A. Kralczyńskiego, Edwarda Polaka; najwyższy wyrok 1 roku i 8 miesięcy więzienia otrzymał A. Kralczyński. W VIII 1986 objęła ich ustawa o amnestii.

Od 18 XI 1986 działało 5 jawnych rzeczników „S” Podbeskidzia: J. Frączek, A. Kralczyński, W. Pyzio, G. Staniszevska, Stanisław Zarzycki. W IV 1988 do Krajowej Komisji Wykonawczej weszła G. Staniszevska.

20 VIII 1988 wybuchł strajk solidarnościowy z protestującymi górnikami w KWK Silesia w Czechowicach-Dziedzicach, którym kierował Kazimierz Grajcarek. Po zakończeniu strajku, nocą 20 VIII, KS przekształcił się w TKZ. 19 X 1988 powstał RKO „S” w składzie: J. Bargieł, J. Frączek, Jan Gajewski, K. Grajcarek, J. Hilbrycht, A. Kralczyński, Henryk Malik, R. Penkala, Lidia Pilch, W. Pyzio, Stanisław Sordyl, G. Staniszevska, Mirosław Styczeń, Bogdan Szozda, Paweł Tomasik, M. Wołyniec, S. Zarzycki. Nadal funkcjonowała RKW

Trzeci Szereg podejmująca głównie działalność wydawniczą, gotowa przejąć kierownictwo ruchu związkowego na wypadek aresztowań działaczy oficjalnej RKO. Ostatnią podziemną redakcję „Solidarności Podbeskidzia” tworzyli: A. Kabat, D. Mrzygłód, S. Skwierawski i G. Staniszevska, która wzięła udział w obradach Okrągłego Stołu z Henrykiem Urbanem.

10 II 1989, w 8. rocznicę strajków na Podbeskidziu, odbyło się spotkanie ok. 600 działaczy związkowych z L. Wałęsą.

Kampanią wyborczą w 1989 zajmował się Wojewódzki KO „S” kierowany przez M. Stycznia i z-cę Zdzisława Grefflinga. Z listy KO „S” do Sejmu weszli: Michał Caputa, Janusz Okrzesik, Andrzej Sikora, G. Staniszevska, którzy utworzyli Wojewódzki Obywatelski Zespół Parlamentarny, do Senatu Maciej Krzanowski i A. Kralczyński.

12 XI 1989 rozpoczęło się III WZD, na którym udzielono absolutorium podziemnej RKW i jawnej RKO. Podczas 2. tury 25 XI 1989 wybrano ZR, przewodniczącym został Henryk Kenig, wiceprzewodniczącymi K. Grajcarek, Kazimierz Podstawa, Paweł Tomasik, Marcin Tyrna. W regionie zarejestrowanych było 313 KZ skupiających 50 tys. członków z całego woj. Na Podbeskidziu miało funkcjonować 6 podregionów: Andrychów-Wadowice, Czechowice-Dziedzice, Oświęcim, Skoczów-Cieszyn, Sucha Beskidzka i Żywiec.

Po 1990 w regionie upadło wiele dużych zakładów włókienniczych. W 1999, w wyniku reformy administracyjnej, woj. bielskie zostało podzielone między Małopolskę i Górny Śląsk, zakłady z powiatu wadowickiego i części oświęcimskiego podlegały organizacyjnie Regionowi Małopolska. W ZR Podbeskidzie, kierowanym od 1992 przez M. Tyrnę, pod koniec 2009 zarejestrowanych było 167 organizacji zakładowych skupiających prawie 17 tys. członków.

Od wiosny 1983 SB rozpracowywała struktury RKW w ramach SOR krypt. Trzeci Szereg, równolegle prowadziła sprawy krypt.: Kogut (kontakty RKW z zagranicą, szczególnie pomoc z Francji), Nastawiacz (Radio Solidarność), Brygada

(TKZ w FSM), Pyskacz (struktury w Zakładach Przemysłu Wełnianego Welux), Paczka (struktury w FAE Apena), Taca (osoby zbierające składki dla represjonowanych w FSM), wobec czołowych działaczy „S” na Podbeskidziu prowadziła SOS krypt. Zakonnik, Tatarnik, Koło.

Dariusz Węgrzyn

[Region Podbeskidzie](#), [Bielsko-Biała](#)

[Poprzedni](#)
[Następny](#)

[Zgłoś błąd lub potrzebę uzupełnienia](#)